

Atlasretkeilyä saaristossa

Joel Karvonen, Merenkurkun Lintutieteellisen yhdistyksen atlasvastaava, 1.1.2024

Merenkurkun Lintutieteellisen yhdistyksen havaintojenkeruualueen 69 atlasruudusta 19 on tavoitettavissa vain veneitse, kun taas 50 ruudulla on ainakin jossain määrin mantereisia osia. Näillä ruuduilla voidaan selvitysaste saada tyydyttäväksi ilman venettäkin, mihin kahden ensimmäisen atlaskesän aikana on jo miltei päästykin. Selvitysasteen nosto vähintään hyväksi edellyttää veneen käyttöä arvioni mukaan yli 50 %:lla MLY:n atlasruuduista. Kesällä 2023 erinäisten sattumusten vuoksi en saanut venettäni ajoissa vesille. Päätin keskittyä veneettä saavutettaviin saaristoruutuihin. Tiesin myös veneruutujen selvityksen etenevän nopevissa käsissä.

Merenkurkun maisemia. Kuva: Joel Karvonen.

Vesistöjen rikkoman ruudun selvittämiseen tarvitaan niin kiikaria kuin kaukoputkea, autoa tai polkupyörää ja venettä, patikointia ja staijia. Autolla ja pyörällä liikkeessasi pysähtele usein. Kuuntele, nouse autosta ja poistu tieltä. Lyhytkin kävely voi olla yllättävän tuottoisa. Veneillessäsi nouse maihin, kun se on mahdollista.

Rantojen laaja-alaisen mökittymisen myötä vapaa kulku rannoille on vaikeutunut. Kesämökkit sijaitsevat monin paikoin niin lähekkäin, ettei jokaisenoikeus kävellä rantaan tai rantautua veneellä päde. Yksitysteiden sulkupuomein on tavanomaista. Kylien pienvenesatamat ja kalasatamat ovat yleensä saavutettavissa autolla, ja satamissa on yleensä jonkin verran tilaa pysäköinnille.

Vene on atlaksessa ensisijaisesti väline siirtyä paikasta toiseen. Veneen hallinta ja lintujen samanaikainen tarkkailu on työlästä. Korkeampien pesimävarmuusindeksien saavuttamiseksi on parempi rantautua, kompata ja stajata.

Seuraavassa vielä joitakin kokemuksiini pohjautuvia neuvoja saaristoruudulla atlasteluun. Tutkaile ruudun karttaa ja ilmakuvia ennen retkeä keskeisten biotooppien paikallistamiseksi. Suunnittele alustavat kulkureitit, tiet ja polut. Kuinka saada ruudun keskeiset biotoopit käytyä läpi? Minne voi päästä autolla, missä on liikuttava jalan tai pyörällä? Tärkeitä ja arvokkaita kohteita saavutettavuuden ja ajankäytön tuloksellisuuden näkökulmasta ovat edellä mainitut venesatamat. Satamassa tarkasta laiturit, venevajat ym. rakennelmat, jotka ovat potentiaalisia pesäpaikkoja esim. västäräkille, haarapääskylle ja räystäspääskylle.

Haarapääsky pesi laiturirakenteissa. Kuva: Joel Karvonen.

Räystäspääsky pesi näiden räystäiden alla. Kuva: Joel Karvonen.

Tutki näkyvä vesialue rauhallisesti kaukoputkea käyttäen. Tee täydellinen lajilista. Kyhmyjoutsenten ja laulujoutsenten pesät näkyvät kauas. Rekisteröi mahdolliset lокkikoloniat ja vesikivien yksittäispesinnät. Ne ovat kohteita, jotka kannattaa tarkistaa aina paikalla käydessä. Lокkiluodon tarkasteluun kannattaa käyttää jonkin verran aikaa muiden kolonian suojissa pesivien lajien havaitsemiseksi. Joskus on kanadanhanhen pesinnän lокkiluodolla paljastanut vain hetkeksi kasvillisuuden suojista ylös noussut pää. Vesilintupoikueet saattavat hyödyntää käytettyjä pesäpohjia lepo- ja yöpymispaikkoina. Vesilintujen ja rantalintujen lisäksi atlashavaintoja voi kertyä muilla biotoopeilla pesivistä ja saalista kantavista päiväpetolinnuista ja muista, joiden tarkasteluun ja määrittämiseen on usein enemmän aikaa kuin monesti lyhyissä kohtaamisissa tiheikön siimeksessä. Pyri tarkastamaan samat paikat uusintakäynneillä. Käy satamissa läpi pesimäkauden. Aloita jo pöllöjen soidinaikaan äläkä unohda yölaularetkiä. On tuloksellisempaa käydä 5 kohteessa kahdesti kuin 10 kohteessa kerran.

Tutki myös pienet kosteikot, suot, lampareet ja lahdemat, kluuvit ja fladat. Käy jokaisella ainakin kahdesti, jos ehdit. Yhdeltä lammelta voi löytyä koskelopari, toiselta joutsenpoikue. Suorantaiset lammet ovat helppokulkuisempia ja helpommin havainnoitavia kuin kivikkorantaiset ruovikkoreunaiset lahdet.

Maastossa liikkuessasi poistu välillä poluilta, mikä altistaa onnekkaille sattumille, kuten pesälöydöille. Poluilta poikkeaminen altistaa myös punkeille. Punkit kannattaa huomioida pukeutumisessa. Tiivis vaatetus vyötäröllä ja lahkeiden teippaus tai säärystimien käyttö vaikeuttavat punkkien pääsyä iholle. Säärystimet myös suojaavat ryteikössä kompuroivan ornin alaraajoja kolhuilta. Punkkien esiintyminen vaikuttaa onneksi olevan laikuittaista. Punkkisyyntä retkipäivän päätteeksi ei kannata unohtaa.

Lopuksi suosittaisin Mobiilivihkon käyttöä kaikille. Perinteinen kirjaaminen havaintovihkoon tai atlaslomakkeelle on kokonaan jäänyt. Käsi-gps:kin on jäänyt harvoin tarvituksi varajärjestelmäksi.

Aamuun heräilevä harmaasorsapoikue vesikivellä. Kuva: Joel Karvonen.